

Zera Shimshon

by Rabbi Shimshon Chaim Nachmani zt"l

Published Mantua 1778*

Chapter LIV: Vezot haBracha (Deut. 33:1–34:12)

Essay 8. The burial of Moses

"**וַיִּקְבֹּר** אֹתוֹ בְּגִי'. צָרִיף עֵינָיו לְמָה דְּנֻקָּא לְמִנְשָׁה רְצָה הַקַּב"ה לְקַבֹּר אֹתוֹ הוּא בְּעֶצְמוֹ לְבַדּוֹ. וַיֵּשׁ לֹאמֵר דְּאִמְרִינֵן בְּפִרְקָא ז' דְּסִנְהֶדְרִין דְּקַבֹּרָה מְשֻׁם כְּפָרָה וּמְשֻׁם בְּזִיּוּנֵי, כְּמוֹ שְׁהִכְרִיחוּ שָׁם הַתּוֹסְפוֹת דְּמִתְרַנְיָהוּ אִיתְגַּיְיְהוּ, וְהַעֲיָקֵר הוּא מְשֻׁם כְּפָרָה כְּשֶׁהוּא רוֹאֵה שְׁמוֹרִידִין אֹתוֹ וּמְשֻׁפִּילִין אֹתוֹ יֵשׁ לוֹ צַעַר כְּמוֹ שְׁפָרַשׁ רַש"י ע"ה שָׁם.

“[G-d] buried him in the valley in the land of Moab, near Beth-peor; and no one knows his burial place to this day.”¹ It requires investigation why it was specifically for Moses that the Holy One, Blessed be He, wanted to bury him by Himself, alone. It can be said, as it is stated in the 7th chapter of tractate Sanhedrin (46b), that burial is both for atonement and to prevent disgrace. This is as Tosafot proves there, that both reasons apply. The primary reason is for atonement, as when he sees himself being lowered and degraded, he experiences suffering, as Rashi, of blessed memory, explained there.

וְהִנֵּה מִנְשָׁה רַבְנֵנוּ עָלָיו הַשְּׁלוּם דְּקַתִּיב בֵּיהּ "בְּכֹל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא", וְעוֹד נִקְרָא "אִישׁ הָאֱלֹהִים", וְנִזְכָּר לְעֵלוֹת בְּשִׁמְיֵם שְׁלוֹשָׁה פְּעָמִים אַרְבַּעִים יוֹם. אִין רָאוּי שְׁיִהְיֶה צָרִיף לְכַפְּרָה, וּמְשֻׁם הֵכִי קִבְּרוּ הַקַּב"ה בְּעֶצְמוֹ כְּדִי לְהוֹדִיעַ שְׁקַבֹּרְתוֹ לֹא הִיְתָה לְכַפְּרָה. וְנִתְי שְׁפִיר לְפִי זֶה מְאִי דְּאִמְרִינֵן בְּסוּטָה אַף הוּא עֶצְמוֹ אִינוּ יוֹדְעַ הִיכָן קַבֹּר, דְּמָה בָּא לְהוֹדִיעַנוּ וְמָה אִיכַפֵּת לִי לְמַת לִידַע מְקוֹם קַבֹּרְתוֹ, אֶלָּא כְּלוּמַר שְׁהוּא לֹא הִרְגִישׁ כְּלָל צַעַר הַקַּבֹּרָה שְׁלֹא רָאָה קַבְּרוֹ וְלֹא מְקוֹמוֹ לְפִי שְׁלֹא הִיְתָה צָרִיף לְכַפְּרָה.

Now, regarding Moses, our teacher, of blessed memory, it is written about him, “He is trusted throughout My house,”² and further, he is called “a man of G-d.”³ He merited to ascend to the heavens three times for 40 days each. It is not fitting that he would require atonement. Therefore, the Holy One, Blessed be He, buried him by Himself, to demonstrate that his burial was not for the sake of atonement. This is fine according to what was said in tractate Sotah (14a), that even he himself does not know where he is buried. What does this come to inform us, and why would the deceased care about knowing the location of his grave? Rather, it means that he did not feel any pain from burial, as he did not see his grave or its location, because he did not require atonement.

* English translation: Copyright © 2024 by Charles S. Stein. Additional essays at <https://zstorah.com>

¹ Deut. 34:6.

² Num. 12:7.

³ Deut. 33:1.

ומאי דתנן סוף פרק קמא דסוטה לא על משה בלבד אמרו אלא על כל הצדיקים שנאמר "והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך". והקשה שם הקול הרמ"ז שהרי כל גופא דמתניתין אתא להשמיענו שהקב"ה גותן מדה כנגד מדה ובשביל שמשנה זכה בעצמות יוסף משום הכי נתעסק בו הקב"ה. והשתא דחזינו דאף לכל שאר הצדיקים מודד להם הקב"ה כף אם כן מנלו דמה שנתעסק בו הקב"ה הנה משום מדה כנגד מדה, דילמא לא הנה אלא משום זכותו כמו שהוא בשאר צדיקים, ועיי"ש תירוצו.

Regarding what we learned in a Mishnah at the end of the first chapter of tractate Sotah:

Not only with regard to Moses did [the Rabbis] say [that G-d takes part in his burial], but with regard to all the righteous, as it is said: “Your righteousness shall go before you and the glory of the L-rd shall gather you in” (Isaiah 58:8).

- Mishnah Sotah 1:9; Sotah 9b

The Kol Remez raises a difficulty there, noting that the entire point of the Mishnah is to teach us that the Holy One, Blessed be He, acts measure-for-measure, and because Moses merited to take care of Joseph’s bones, therefore the Holy One, Blessed be He, took care of him. But now that we see that the Holy One, Blessed be He, deals in this way even with other righteous individuals, how do we know that the Holy One, Blessed be He was involved with Moses specifically due to measure-for-measure? Perhaps it was merely due to his merit, as it is with other righteous individuals. See there for his answer.⁴

לדין נראה לומר שלשאר הצדיקים מוכרח הקב"ה להתעסק בהם בעצמו ולקיים בהם "כבוד ה' יאספך", אבל למשה לא הנה מוכרח לעשות כף אי לאו משום מדה כנגד מדה. והטעם שהרי נדענו שהצדיק יסוד עולם, וכשנוטלו הקב"ה בשביל עונות ישראל הוא מזיק לעולם. ואף אם נימא דשמם וארץ אינם עומדים אלא בזכות ישראל, סוף סוף הוא קב לבניו ולתלמידיו שהם זכאים שהיו שותים בצמא את דבריו.

For us, it seems one could say that with regard to other righteous individuals, G-d is compelled to personally attend to them and fulfill the verse, “the glory of the L-rd shall gather you in.” But for Moses, it was not necessary for G-d to do so, were it not for the principle of measure-for-measure. The reason for this is that we know that the righteous person is the foundation of the world, and when the Holy One, Blessed be He, takes him due to the sins of Israel, it harms the world. Even if we say that Heaven and earth only stand by the merit of Israel, in the end, [the death] of a righteous person harms his children and his students, who are righteous, and who eagerly drank in his teachings.

⁴ Rabbi Moses ben Mordechai Zacuto (ca.1620 – 1697), *Kol HaRemez* (Amsterdam in 1719).

ואנו קיימא לן במציצא (דף י') ובכתובות (דף פ"ד) התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים, לא קנה, ואפילו הבעל חוב עשהו שליח לתפוס. וכן היא מסקנת השלחן ערוך חשן משפט (סימן ק"ה), ואף על גב שמרש"י דמציצא אינו נראה כד, יש לתרץ בעד רש"י כי היכי דלא יסתור דידיה אדידיה. ואם פן איך המלאך הפנות שהוא שלוהו של מקום יכול לתפוס הצדיק להקב"ה בשביל מה שחייבים ישראל, והלא הוא חב ומזיק לכל העולם פלו. ומשום הכי מוכרח שהקב"ה בעצמו יאספהו אליו.

We hold in Bava Metzia (page 10a) and in Ketubot (page 84b): “One who seizes [property on behalf] of a creditor in a case where it is to the detriment of others does not acquire it, even if the creditor appointed him as an agent to seize it. This is also the conclusion of the Shulchan Aruch, Choshen Mishpat (siman 105, se’if 1), and even though Rashi in Bava Metzia does not seem to indicate this, as he maintains that the law applies only to an agent acting on his own to benefit the creditor, one could reconcile Rashi’s position in a way that he does not contradict himself, for in Ketubot he discusses an appointed agent rather than one acting on his own.

If so, how can the Angel of Death, who is the Omnipresent’s agent, seize the righteous man of the Holy One, Blessed be He, for the debts of Israel, since this would harm and damage the entire world? Because of this, it is necessary that the Holy One, Blessed be He, Himself gather the righteous to Himself, as a creditor can himself seize and acquire property, even to the detriment of others.

והכי דייק שפיר קרא "והלך לפניה צדקה כבוד ה' יאספה", כשאין לצדיק שום סיבה על מיתתו שהולך צדקו לפניו ולא הנה לו למות אז צריך דוקא שקבוד ה' יאספהו, מה שאין פן במשה שהוא לא מת בשביל עון דורו שהרי כל החוטאים שבדורו כבר מתו במדבר, ובניהם היו כלם צדיקים וחסידים שזכו לירש ארץ ישראל. ואם פן לא הנה מוכרח הקב"ה להתעסק בו בעצמו, ולמה עשה כד, אלא ודאי שנה הנה מדה פנגד מדה, אי נמי שלא רצה שיתעסקו בו שום בריה לפי שקבורתו לא היתה משום כפרה.

This is precisely the meaning of the verse, “Your righteousness shall go before you and the glory of the L-rd shall gather you in.” When the righteous person has no cause for his death, as his righteousness precedes him, and there is no reason for him to die, then it must be that the glory of the L-rd Himself gathers him.

This, however, was not the case with Moses, as he did not die because of the sins of his generation. That’s because all the sinners of his generation had already died in the wilderness, and their children were all righteous and pious, meriting to inherit the Land of Israel. If so, it was not necessary for the Holy One, Blessed be He, to personally attend to his burial. Why, then, did He do so? Surely, it was a case of measure-for-measure.

Alternatively, He did not want any other being to attend to [Moses], because his burial was not for the purpose of atonement.

* * *